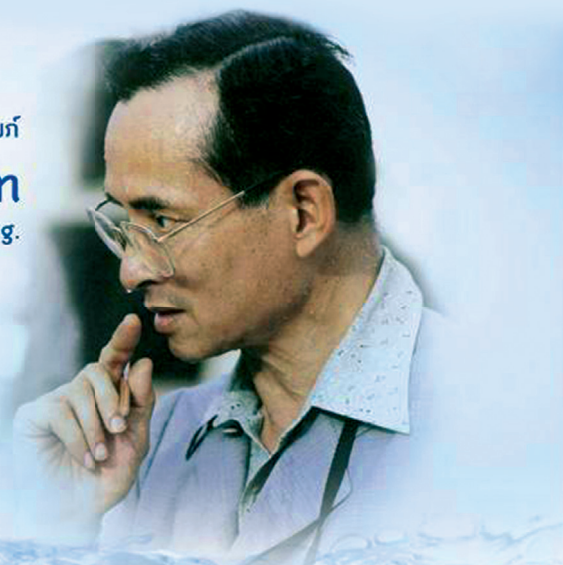

มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Utopkat Foundation
Under the Royal Patronage of H.M. The King.

น้ำคือชีวิต
"Water is Life"

พระราชดำริของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
พระราชทานเมื่อปี ๑๙ ๖1 ราชัน ๒๕๒๖
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สมเด็จพระ

พ.อ. ปวัน นุญบันดาล

เมื่อวันที่ ๒๔ - ๒๕ เมษายน ๒๕๕๖ ผมมีโอกาสที่ได้ร่วมคณะของเจ้ากรมการทหารช่างไปตรวจเยี่ยมโครงการขุดลอกคลองและบ่อน้ำหนองอ้อ ต.หนองอ้อ อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำตามนโยบายรัฐบาล ที่ดำเนินการโดยกองทัพบกปีงบประมาณ ๒๕๕๖ ที่สำคัญโครงการนี้เป็นโครงการที่มีที่มาของโครงการมาจากมูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังนั้นนอกเหนือจากการไปตรวจเยี่ยมการปฏิบัติงานตามปกติ เจ้ากรมการทหารช่างจึงได้เชิญแขกสำคัญร่วมคณะด้วย ได้แก่ ดร.รอยล จิตรดอน และ ดร.รอยบุญ รัศมีเทศ กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ก่อนจะเล่าถึงบรรยากาศการตรวจงานในวันนั้น ผมขอกล่าวถึงมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ สักเล็กน้อยดังนี้

มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อมูลนิธิว่าอุทกพัฒน์และตราประจำมูลนิธิฯ กับพระราชทานพระมหากุณาให้มูลนิธิอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยชื่อมูลนิธิมาจากคำว่า **อุทก** ซึ่งหมายถึง **น้ำ** และ **พัฒน์** มาจากคำว่า **พัฒนา** เมื่อมารวมกันจึงมีความหมายว่า **มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเรื่องน้ำ**

ความหมายโดยรวมของเครื่องหมายของมูลนิธิ หมายถึง **"น้ำเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชีวิต"** จำเป็นต้องให้ทุกภาคส่วนร่วมกันในการบริหารและพัฒนา ซึ่งหากจะทำได้ก็ต้องมีข้อมูล ความรู้ และความเข้าใจเรื่องน้ำอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจบริหารจัดการน้ำ ทั้งความสำเร็จ ความรู้ เทคนิค ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงศึกษาค้นคว้า พัฒนา และทดลองเรื่องน้ำมาโดยตลอดนับตั้งแต่ทรงครองสิริราชสมบัติ และทรงห่วงใยสถานการณ์น้ำที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จำเป็นต้องนำมาบันทึก รวบรวม และเผยแพร่ให้ประชาชนใช้เป็นหลักในการแก้ไข พัฒนา บริหารน้ำของท้องถิ่นและของประเทศต่อไป

ปัจจุบันมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ มีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเป็นองค์ประธานกรรมการกิตติมศักดิ์ และมี ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นประธานกรรมการ

รู้จักมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ กันมากขึ้นแล้วนะครับ ที่นี้สงสัยไหมครับว่าที่บอกว่าโครงการปรับปรุงแหล่งน้ำที่กรมการทหารช่างดำเนินการที่ จ.สุโขทัยนั้นมีที่มาจากมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ นั้นหมายความว่าอย่างไร ผมขออธิบายอย่างนี้ครับ กองทัพบกกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ได้ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง และการจัดการน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ เมื่อ ๕ มีนาคม ๒๕๕๖ ทั้งนี้เนื่องจากต่างฝ่ายต่างเห็นถึงศักยภาพและความตั้งใจของอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นเมื่อจุดประสงค์ตรงกันคือกองทัพบกก็อยากได้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ช่วยพิจารณาคัดเลือกโครงการที่เหมาะสมตรงกับความต้องการของประชาชน มีรูปแบบที่เหมาะสมทั้งทางวิศวกรรมเหมาะสมกับพื้นที่และตรงกับความต้องการของประชาชนที่ใช้ประโยชน์ด้วย ในขณะที่เดียวกันมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ก็ต้องการผู้ปฏิบัติที่มีความพร้อมทั้งคนและเครื่องมือ กองทัพบกจึงเป็นหน่วยงานที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เมื่อเป็นดังนี้แล้วทั้งกองทัพบกและมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ จึงได้มาร่วมกันปฏิบัติงาน

แนวทางการทำงานของมูลนิธิฯ นั้นจะเน้นการบริหารจัดการน้ำโดยใช้ความมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการรับฟัง และแสดงความคิดเห็น ส่วนร่วมในการปฏิบัติ และสุดท้ายมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์คือการจัดและสร้างระบบสมดุลน้ำอย่างยั่งยืน

แผนการดำเนินงานของมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ได้น้อมนำหลักการทรงงานและพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผสมกับวัตถุประสงค์ของมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ จัดทำเป็นกรอบการดำเนินงาน ๓ ด้าน คือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ดังนี้

"เข้าใจ" ได้ดำเนินการจัดทำข้อมูลความสำเร็จ ความรู้ เทคนิคเรื่องน้ำ และเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยมีแผนการดำเนินงานผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุทัศน์ งานสัมมนาเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ และพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ จัดการน้ำชุมชนตามพระราชดำริ

"เข้าถึง" ได้ดำเนินการสนับสนุนทุนวิจัยและพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แบ่งผู้วิจัยออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการและกลุ่มประชาชน เพื่อดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำระดับชุมชนตาม

สภาพภูมิสังคม ประกอบด้วยวนเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำ ทฤษฎีใหม่ ในพื้นที่น้ำแล้ง - น้ำท่วม - น้ำหลาก สมดุลน้ำในพื้นที่น้ำเสีย น้ำกร่อยและคุณภาพน้ำ

“พัฒนา” ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ สร้างแบบอย่างความสำเร็จของการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนที่มีความแตกต่างตามภูมิสังคมใน ๕ พื้นที่ ได้แก่

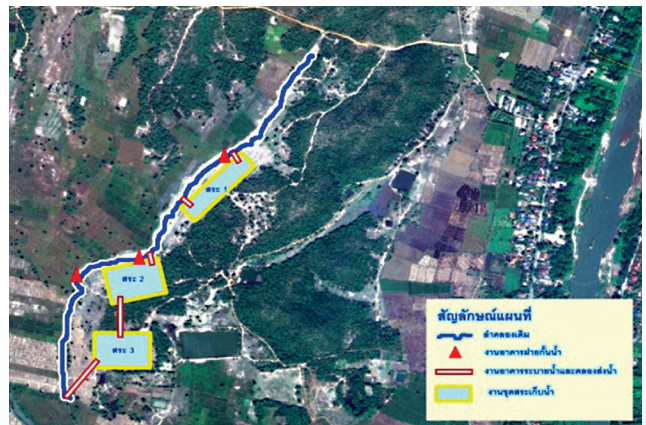
พื้นที่ต้นน้ำ โดยใช้แผนที่กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ไฟฟ้าพลังน้ำ ฝายเก็บน้ำขนาดเล็ก

พื้นที่น้ำแล้ง - น้ำท่วม - น้ำหลาก โดยอาศัยหลักการของอ่างพวง สระน้ำแก้มลิง ถนนน้ำเดิน พื้นฟูคลองธรรมชาติ ประตุน้ำขึ้นน้ำลง พื้นที่น้ำกร่อย จะเน้นการบริหารน้ำจัด น้ำเติม

พื้นที่ลุ่มแม่น้ำ จะเชื่อมโยงโครงสร้างน้ำ รักษาคุณภาพน้ำ และพื้นที่ชลประทาน จะเพิ่มการกระจายน้ำ สระน้ำประจำไร่นา

โครงการขุดลอกคลองและบ่อน้ำหนองอ้อ ต.หนองอ้อ อ.ศรีสขนาลัย จ.สุโขทัย ที่คณะของเจ้ากรมการทหารช่างได้มาตรวจในวันนี้ เป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนในพื้นที่น้ำแล้ง-น้ำท่วม-น้ำหลาก โดยอาศัยหลักการของอ่างพวงซึ่งก็หมายถึงการขุดอ่างเก็บน้ำหลายๆ อ่างในพื้นที่ใกล้เคียงกัน และแต่ละอ่างจะต้องมีทางน้ำสามารถเชื่อมต่อกันได้ เปรียบเสมือนการร้อยกันเป็นพวง การบริหารจัดการน้ำในอ่างแต่ละอ่างจะใช้ธรรมชาติของการไหลของน้ำในพื้นที่ที่มีค่าระดับแตกต่างกันเพิ่มเติมด้วยการติดตั้งประตูน้ำบริเวณทางน้ำเข้า - ออก เพื่อควบคุมการไหลของน้ำให้เป็นที่ตามต้องการ สิ่งที่ได้จากการจัดการน้ำในรูปแบบนี้คืออ่างจะสามารถเก็บน้ำไว้ในฤดูฝน และนำน้ำมาใช้ได้ในฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังสามารถบริหารจัดการเพิ่มหรือลดน้ำในแต่ละอ่างได้ตามความจำเป็นหรือความต้องการอีกด้วย

สิ่งที่ผมได้เห็นจากการร่วมคณะตรวจเยี่ยมครั้งนี้คือความมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อโครงการ ชาวบ้านทุกคนรู้จัก ดร.รอยล ฯ และ ดร.รอยบุญ ฯ เข้าใจรูปแบบของโครงการเนื่องมาจากการที่มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ ได้เข้ามาทำความเข้าใจกับชุมชนก่อนที่จะมีการดำเนินการหลายครั้ง และเป็นผลให้ชุมชนให้ความร่วมมือกับชุดปฏิบัติงานอย่างดี ไปดูแค่ครั้งเดียว

ผมก็มองเห็นแล้วว่าความสำเร็จของโครงการนี้มันสำเร็จไปตั้งแต่ก่อนที่จะเข้าดำเนินการเสียอีก และผมก็มั่นใจว่าด้วยความเข้าใจในเรื่องของการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน จะทำให้ประชาชนที่นี่สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่กรมการทหารช่างขุดลอกนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอีกหลายๆ แห่ง ผมคิดว่าโครงการที่มีจุดแข็งในเรื่องของการทำความเข้าใจกับชุมชนให้สำเร็จก่อนจะเข้าดำเนินการแบบของมูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ นับเป็นรูปแบบที่น่าจะเห็นผลในเรื่องของความยั่งยืนได้มากที่สุดรูปแบบหนึ่ง และจากการที่มีบันทึกข้อตกลงร่วมกัน

ในอนาคตคงได้ร่วมกันทำงานอีกหลายโครงการและมั่นใจได้เลยว่าจะต้องประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจยิ่งทุกโครงการอย่างแน่นอน